

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvcvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3. Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

*Super Questionis
vigesima quinta Ar-
ticulum secundum.*

*Vtrum humanitas Christi ado-
randa sit adoratione
latræ.*

TIULUS CLARUS.
In corpore articulo cum di-
stinctione respondeo. Quod tu duabus conclu-
sionibus. Prima est. Humanitas Christi
vires adorata, est
adoranda adoratio
latræ. Probatur, quia ipsam sic
adorari nihil aliud
est quam Verbum
incarnatum adora-
ri. Probatur hoc a
finiti, sicut adorare
vitem regis, est
adorare regem ve-
sum. Secunda est,
Humanitas Christi,
vires adoranda,
non est adoranda
adoratione latræ,
sed dulia. Hoc est, p-
sona Christi hono-
rata est dulia ra-
tione humanitatis,
plene gratia, &c. et.
Declaratur hoc non
esse in omnibus ex
persona patris, que
maria & dulia ado-
ratur.
¶ 2 Præterea, Cultus latræ nulli
creature debetur: ex hoc enim
reprobantur gentiles, quod col-
luerunt, & seruerunt creaturæ,
ut dicitur Romanorum primo:
sed humanitas Christi est creatu-
ra. ergo non est adoranda adora-
tione latræ.

AD SECUNDVM sic procedi-
tur. Videtur, quod humani-
tas Christi non sit adoranda adora-
tione latræ: quia super Psalm. 98.
Adorate scabellum pedum eius,
quoniam sanctum est, dicit Glos.
Caro a Verbo Dei assumpta, sine
impieate adoratur a nobis, quia
nemo carnem eius spiritualiter ma-
ducatur, nisi prius adorer: non illa
dico adoratione que latræ est, q
soli Creatori debetur: caro autem
Christi est pars humanitatis. ergo
humanitas Christi non est ador-
anda adoratione latræ.

P3 Præterea, Cultus latræ nulli
creature debetur: ex hoc enim
reprobantur gentiles, quod col-
luerunt, & seruerunt creaturæ,

ut dicitur Romanorum primo:
sed humanitas Christi est creatu-
ra. ergo non est adoranda adora-
tione latræ.

SED CONTRA est, quod Damas.
dicit in 3. lib. * Adoratur autem
caro Christi in carnato verbo Deo
non propter seipsum: sed propter
vnitatem eius secundum hypostasim
verbū Dei. Et super illud Psalm. 98.

Adorate scabellum pedū eius, di-
cit glo. † Qui adorat corpus Chri-
sti, non terram intuetur, sed illū
potius, cuius scabellum est, cuius
in honore scabellum adorat: sed
Verbum incarnatum adoratur ad-
oratione latræ. ergo & corpus ei⁹,
sive eius humanitas.

RE S P O N D E O. Dicendū, q
sicut supra dictum est, * honor
adorationis proprius debetur hy-
postasi substanti: tamē ratio ho-
noris potest esse aliquid non sub-
sistens, propter quod honoratur
persona, cui illud inest. Adora-
tio igitur humanitatis Christi, du-
pliciter potest intelligi. Vno modo,
vt sit eius, sicut rei adorator: &
sic adorare carnem Christi, nihil
est aliud, quād adorare verbum
Dei incarnatum, sicut adorare ve-
stem regis, nihil est aliud, quād
adorare regem vestitum. Et se-

AD TERTIUM sic proce-
ditur. Videtur quod imago
Christi non sit adoranda ado-
ratione latræ. Dicitur enim Exo-
di 20. Non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem: sed nulla adoratio est facienda
contra Dei præceptum. ergo
imago Christi non est adoranda
adoratione latræ.

P2 Præterea, Operibus gentilium
non debemus cōmunicare, ut

Tertia S. Thomæ.

Acūdum hoc, adoratio humani-
tatis Christi est adoratio latræ.
Alio modo, potest intelligi ado-
ratio humanitatis Christi, q̄ fit
ratione humanitatis Christi, p-
fectæ omni munere gratiarū &
sic adoratio humanitatis Chri-
sti non est adoratio latræ, sed
adoratio dulia, ita scilicet, q
vna & eadem persona Christi
adoretur adoratione latræ, propter
suam diuinitatem, & adora-
tione dulia, propter perfectio-
nen humanitatis. Nec hoc est
inconveniens, quia ipsi Deo pa-
tri debetur honor latræ propter
deitatem, & honor dulia pro-
pter dominum, quo gubernat
creaturā. Vnde super illud Ps. 7.
Domine Deus meus in te spera-
vi, dicit glo. * Domine omniū,
per potentiam, cui debetur dulia:
Deus omnium per crea-
tum, cui debetur latræ.

AD PRIMVM ergo dicendū,
q̄ glo. illa non est sic inteligen-
da, quasi seorsū adoretur caro
Christi ab eius diuinitate: hoc
enim cōtingeret solū hoc mo-
do, si esset alia hypostasis Dei, &
hominis: sed quia, vt Dam. † di-
cit, si dividias subtilibus intelli-
gentiis quod videtur, ab eo qd̄
intelligitur, inadorabilis est, ut
creatura, scilicet, adoratione latræ.
Et tunc sic intellecta, ut se-
parata a Dei verbo deberetur si
bi adoratio dulia, non cuiuscū-
que (puta, que communiter ex-
hibetur alijs creaturis) sed cu-
iudam excellētoris, quam hy-
perduliam vocant.

Dicitur. Et per hoc etiā patet respon-
sio ad secundū, & tertium, quia
adoratio latræ non exhibetur
humanitati Christi ratione sui
ipsius, sed rōne diuinitatis, cui
vnit, secundum quam Christus
non est minor patre.

*Vtrum imago Christi sit adoranda
adoratione latræ.*

Ex persuasio ex ver-
bis Glossarum, ad
tollendam admir-
ationē. Materia enim
hec de se clarissima
est: nam liquet per-
sonam Christi ra-
tionē diuerfarum na-
turarum diuersimo-
de honorā lam.

Sei ut nonnulla
consonantia veritatis
huius ad priscos
monstrare, allat-
um est illud quasi
simile, de persona
Parisi.

In hoc articulo, &
specialiter in repon-
sione ad primum,
vide quod acceptu-
ri communionem fa-
cram, aut sacrifici-
cio missæ assidentes,
Pf. 7. gl. inter
linear. ibid.

Adorationem sequi-
dem dulia Christo
debitam ratione hu-
manæ naturæ, Eccle-
sia in mente retinet,
non in usu, ad eu-
tados (ut dictum est)
errorē.

*L. 4. c. 3. cap.
ca prie.*

Super Questionis
vigesima quinta
Articulum ter-
tium.

TIULUS CLARUS
est.
In corpore ar-
ticuli, duo sunt.
Primo, in commu-
ni determinatur de-
duplice motu in ima-
ginem, secundo, in
speciali respondetur
quarto una conclu-
sione.

Quo ad primum
ex Aristoteli auto-
ritate distinguuntur mo-
tus animæ, sive imagi-
nem duplex: unus, ut
in rem, alter, ut in ima-
ginem. Primus est
alii a motu in rem
representatam: se-
cundus est unus, &
idem cum motu in
rem representatam.

Quo ad secundum
conclusio responsi-
ua est, Imago Chri-
sti est adoranda ado-
ratione latræ. Pro-
batur, Imagini Chri-
sti exhibetur reue-
rentia, & non us-
tus est

N

QVAEST. XXV.

ARTIC. III.

Et res quædam ergo ut imaginis ergo eadem reuerentia, qua Christus exhibetur, ergo est adoranda adoratione latræ. Antecepens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera, quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima consequentia probatur ex sufficienâ diffunctione motus animæ in imaginem: destruendo enim altero membro reliquum optimè infertur. Secunda autem consequentia probatur ex eadem Aristotelis doctrina, quia motus in imaginem ut sic, est unus cum motu in rem representatam. Tertia demum consequentia probatur, quia Christus adoratur adoratione latræ.

Circa radicem processus propositione, scilicet illam ex Aristotele. Motus in imaginem, in quantum immago, est idem cum motu in rem, dubium ex multiplici capite occurrit. Primo enim obicitur ex parte motus; secundo, ex parte imaginis: tertio, ex parte unitatis. Ex parte si quidem motus dicitur, quod propositio est vera de motu apprehensionis in quo illa unitur Aristoteles, ut est motus intellectus & memoria. Non est autem vera de motu appetitionis, in quo unitur illa hic Autor. Adoratio enim actus est motus operatus, ac per hoc appellatur pars. Eadem quippe intellectione cognoscitur imago & imaginatum: quia unum relatiuum definit relatum. Et si quis definite nouit unum correlatum, definit nouit relatum, ut dicitur in Prædicamentis. Quicumque autem amat patrem, non proprieatatem filium.

Ex parte vero imaginis, quia imago ut imago, est relatum: nulla autem relatio realis creata, aut rationis, adoranda est adoratione latræ. Ex parte autem unitatis, quia vel intelligitur de motu uno simpliciter, vel secundum partem, seu aliquid: non de motu uno simpliciter, quia falsum dicere. Nam motus in rem secundum se immediatè, & in illammet mediante sua imagine, non est omnino idem, ut pater. Si secundum aliquid, tunc ex hac propositione non inferatur propositum, quia ex motu unitate secundum quid, non sequitur unitas specifica adorationis imaginis, & exemplaris, quæ tamen in litera inferatur, quia latra adoranda imago Christi dicuntur, quia Christus adoratur.

Dubium rursus circa processum eundem ex Durand. in 3. sent. dist. q. 2. occurrit. Nam primo impingat processus hunc ex eo quod aliud est, motus in imaginem & rem esse unum, & aliud imaginem & rem esse unum. Primum enim est utrum secundum falso, nam sunt correlata quæ licet simul apprehendantur, dicuntur tamen & sunt diuersa, relatiui enim esse est ad aliud se habere. Ad propositum autem oportet imaginem & rem esse unum, seu unius rationis, si adoratio rei deberet exhiberi imaginis.

Deinde dicit, quod imago Christi, nec urrest, nec ut imago, propriè loquendo, adoranda est latræ, quia latra soli Deo debetur per se, & cōiunctis fibi (ut humanitas Christi) per accidens: imago autem ut imago est creatura, est extrinsecus à Deo, & ideo nec per se, nec per accidens, terminus est adorations latræ.

Tertio dicit, quod commune dictum, quod auctor in litera tradit, est imprudente dictum, & exponentum est, quia res cogita, seu rememorata per imaginem, ad presentiam imaginis adgatur, ac si esset in se præiens, non quod adoratio ad imaginem aliquo modo terminetur.

Ad horum evidentiā, secundum est, quod distinctio in litera

Fposita ex Aristotele, de imagine ut est res quædam, & ut est imago, potest dupliciter intelligi.

Primo, ut distinguitur imago in imaginem materialiter, vel formaliter, puta in aurum, vel figuram seu relationem. Et consequenter quod dicamus adorari imaginem Christi non secundum materiam,

sed secundum formam, hoc est figuram Christi, vel relationem ad Christum.

Et hic sensus acceptus videtur comuniter, quamlibet memini.

Et quoniam figura, quæ

relatio, longe est a

creatoris natura, id

aut falso aut impro-

prie dictum putatur,

quod imago Christi sit adoranda, adoratio latræ.

Sed hunc sensum

longe esse a vero sen-

tu Aristotelis & Au-

toris, patet ex duo-

bus. Primo, quia

imago ut res quædam

comprehendit

imaginem, & tecum

materiam, &

secundum formam,

ut quædam res est;

imago enim Cela-

ris sumitur, ut res

quædam ex parte ma-

teria, si sumatur ut

marmorea, aut atra.

Et similiter su-

mitur ut res quædam

ex parte formæ si fu-

matur ut secundum

talia linea menta, co-

lores, &c. vel ut est

relatio quædam sue

realis, sive rationis. Hec enim omnia sub uno membro distinctionis comprehenduntur, scilicet sub imagine, ut res quædam est, licet exempla dentur de materia: quia manifestus habet rationem cuiusdam rei. Secundo, ex eo quod motus in imaginem ut est figura quædam vel relatio, non est vnu cum motu in rem, sed diuersus ab illo. Sicut enim intellectus, & affectus in figura, & relationis consideratione, & complacentia, ut patet, dum alicui forma ipsius figura placet, velletque illam relationem habere ad se, vel aliquem suorum, ex quo est ita pulchra. Est enim tunc motus animi in imaginem formaliter, & tamen non in rem: immo oppositum motum habet quandoque versus rem, puta quia displacebit, quod imago tam pulchra, sit imago ilius, cuius est.

Eftigitur secundo modo intelligendum, quod res contra imaginem distinguitur quo ad vnu; proprium actum, ita quod imago terminat motum ut res, quatenus exercet actum rei cuiusdam, ut res est; & similiter terminat motum, in quantum imago, quatenus exercet actum imaginis. Et quia res ut res in se, est quædam entitas, ideo tunc terminat ut res, quando ratione sive formaliter, sive materialiter terminatur. Et quia imago tunc tantum exercet actum imaginis, quando ratio eius actus est exemplar, ipsa autem est conditio agentis: sic enim tantum motus tam apprehensionis quam appetitus in ipsam, ad exemplar suum terminatur, ideo motus in imaginem, quatenus est imago, est in ipsam quidem, sed secundum aliud in ipsa: in ipsam quidem, quia ipsa est, quae exercet actum terminandi motum, qui in ipsa est exemplar ad quod ducit. Secundum aliud uero in ipsa, quia ratio terminandi est exemplar quod est aliud ab ipsa, & constat quod est in ipsa. Ex his autem est facile perspicere, & efficaciam processus literæ, & veritatem doctrinæ eius, & causam defectus aliorum declinantium: habeant liquide hinc, quod motus adorations, quo imago Christi veneratur, terminatur ad imaginem Christi, & nere & proprie loquendo. Et quia terminatur ad ipsam, non quatenus est res hoc est non quatenus exercet actum rei in se, sive secundum rem, quæ est forma sive secundum rem quæ est materia, sed quatenus est imago, hoc est, quatenus exercet actum imaginis, ideo Christus, cuius est imago, est rō quod imago eius adoratur, & est Chri-

Amen in imagine, est conditio, in qua ratio adorandi monet ad adorandum, & terminat adorationem. Et propterea non exhibetur adoracionis honor creature, sed creatori: quia non exhibetur conditionis adorare rei, sed rationi adorandi, que est ipse Christus. Et hoc est quod in litera dixit Auctor, quod per hunc modum, scilicet quo

totum in parte honora- tur, adoratur etiam quis in imagine. Ha- bens & filium in celo- cùm Aristotelice pro- positionis causa fui- derandi.

Ad obiecta contra dictam propositionem ex parte motus, iam patet & vera est de virtuoso motu gene- re, scilicet appetitu: quo & apprehensione: quo ritan impossibile est intelligere aut colere imaginem, ut exercet imaginis actum, nisi terminus appre- hensionis, vel appetitu: res repre- sentata, quia ipsa est tunc ratio terminandi unumque motum, in æquuoco quoque laborant obiecta ex parte imaginis: quo- nam, ut iam patet, ignorant imaginem ut exercet imaginis actu- dum, que cum ado- ratur, non relatio, nec figura, sed persona adorari representata imagine, ut in conditione in qua adoratur.

Ad obiecta ex parte unitatis dicuntur, quod sermo de unitate motus secundum per se primo terminum, ex quo unitas specifica motus sumitur. Nec obstat differencia penes esse fine medius vel cu: medio, quia non invenitur hic medium ex parte termini, sed solum secundum conditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona representata, terminus formaliter motus vel in seipso, vel in sua imagine. Conditions autem, quia non variant speciem termini, consequenter nec speciem motus in terminum.

Ad obiecta autem Durandi dicitur, quod sane intellecta imagine ut imagine, imago & representata res, sunt idem, quo ad formalem rationem terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optime infertur, quod honor exhibitus res exhibendus est imaginis. Error enim fuit, quia non est intellectum quid importat imago, ut imago in actu exercito.

Ad aliam obiectioneam eiudem dicitur, quod imago Christi, proprie loquendo, est adoranda adoratione latræ, quia lo- li Creatori debetur. Distinctio autem ab obiectione inducta, deper se, vel per accidens coniuncto refutanda est, ut insufficiens. Distinguunt siquidem in primo articulo huius questionis honorari ut rem honoratam, dupliciter, vel secundum se, vel secundum aliud. Et ad secundum modum, ut ibi dicunt, & declarant est, specie adorari per sonum in sua imagine: exhibetur si quidem Christi imagini latræ, ut termino secundum Christum in ipsa, vel in Christo in sua imagine, quo- rum neutrum est aliud, quam exhibere latram Creatori Iesu Christo.

Ad tertium eiusdem dicitur, quod Auctoris & commune dicitur est proprie dictum, & non est ob ignorantiam quorundam, inter propria locundum, ut oblitio facit. Cuius error ex hoc potest concipi, quod si imago Christi non nisi quia ad memoram, aut cognitionem reducit Christi, adorari dicunt, posse pari ratione quelibet res, quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latræ. Et si hoc ponas in practica, percipies, & videbis quod Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia fecit sibi eam signum rememoratum Christi: sed quia imago Christi adoranda latræ est, ideo eam adorat. Si autem est huiusmodi adoratio, nostra lege, aut confuetudi-

ne posita, scilicet istiusmodi rememoratus, quis Ecclesiam a iudeorum præcorumque quorundam imaginum cuius detrahentium mortibus cripusset? quis iuste clamasset letæ maiestatis, iniuriantes imaginibus principum? Monstrant hæc, imagines, quia imagines honorandas, aut dehonorandas esse.

Potest, in sui imagine corporali, adorari.

Ad SECUNDVM dicendum, quod Apostolus prohibet operibus in fructuosis gentilium comunicare: communicare autem ut libibis eorum operibus, Apostolus non prohibet. Adoratio autem imaginis est inter in fructuosa opera computada, quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad hoc, quod quidam coru adorabant ipsas imagines utres quasdam, credentes in eis esse aliquod numen propter resoniam, quæ dæmones in eis dabant, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundo, propter res, quarum erat imagines: statuebat enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latræ venerabatur. Nos autem adoramus adoratione latræ imaginem Christi, qui est verus Deus, non propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius imago est, sicut dictum est.

Ad TERTIVM dicendum, quod creatura rationali debet reverentia

In responsive ad primum eiudem art. circa imagines Dei, dubium occurrit, an sint licite. Et est ratio dubij, qd; auctoritas Damasceni in litera damnat illas in sapientia, & impietatis. Et eadem est ratio nunc de deitate, qua erat in veteri lege quo ad rem figurabilem vel non; secundum se, confitit autem in veteri lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de Deo ex imaginibus, eadem utroque est. Unde non defunt doctores reprehendentes imagines sanctarum Trinitatis.

In oppositum autem est Ecclesia uulnus, admittens Trinitatis imagines, representantes non solum filium incarnatum, sed Patrem ac Spiritum sanctum. Adsum & litera huius verba locantia, quod postquam Deus est incarnatus, potest adorari in imagine.

Ad huius rei estimationem aduerendum, tripliciter posse formari imagines Dei, scilicet incarnationis mysterio. Primo, ut res diuina figuretur per imagines. Et sic, in pietatis quo ad partem apprehensum, & impietatis secundum partem appetitum, est figurare quod diuinum est, ut Deus est, & ingenerunt terraneam deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia Dei constat non haberi imagines Dei.

Secundo, ut species Dei in scripturis traditæ figurentur: sicut cum depingatur Spiritus sanctus in forma columbe, non ut Spiritus sanctus figuratus lineamentis columbe monstretur, sed ut species in qua apparuit Spiritus sanctus, figurata monstretur. Et hoc frequenter ut Ecclesia passim efficit & de Deo, & de Christo, & de angelis, & de sanctis, ut patet cum Deus depingatur imaginibus specierum, in quibus uulnus dicuntur in testamento veteri: ut in forma senis antiqui, scilicet dierum Daniel, & Christus in forma agni, & angelii, cum sex aliis, & Euæ gelisti in forma quatuor animalium. Et hoc non solum pinguntur, ut ostendatur, sicut Cherubim olim in templo, sed ut adorantur, ut frequens usus ecclesiæ testatur.

Tertio, ut ex singularibus apud nos etiam factis, ad insigurabilis ascendum: sicut angelorum imaginem, factum uueniam pulchrum, alatum, cum diademate, non quod talis sit angelus, sed ut uel ex similiori fibi natura, scilicet humana (aposta sanctitate per diademam, & iuuenientem per perfectionem, & aliis confectis cum celeritate) uel sic ex sensibilibus ad insensibilium uenerando ascendamus. Et hoc modo, alicubi Spiritus sanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, &c. figuratur. Hic autem tertius modus factus propinquus est ritu paganorum, figurantium Deum ducesimode, prout causa est diuerlorum effectuum, ut in forma Mineru: ratione sapientie, & huiusmodi.

His primis scindum est, quod figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante materia: repugnat siquidem deitati figurabilem esse. Figurare autem Deum secundo vel tertio modo ad actum instructionis, est actus ex suo genere bonus, quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Unde pictura codices sunt populorum, scilicet libri, in quibus per hac sensibilis

Terter S. Thomas. N. doce

Docemur intelligibilia contemplari, propter eruditos sunt. & sic Moyses statuas constituit angelorum in templo. Sed ad actum cultus figurare hoc, actus est solitarie sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitarie proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis, sed si nihil adderetur, malus &

vituperabilis: sed si configurare Deum ad actum cultus uestiarur quibusdam circulantis (puta auctoritate Ecclesiasticae consuetudinis, securitate ab errorum occasione, pietate; colentium) redditur actus iste honestus: sicut si occidere hominem, induatur circumstantia publica presentatio, actum praeципientis propter iustitiam, ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

Trauer ergo optet, ne facilis sit sententia contra quamcumque partem: habenda siquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falso aliqua opinione de deo aut Angelis &c. aliqua processit, aut per seuerat imago tertii modi, uel secundi iustitiae, abolenda est, & intriundus populus. Dico autem vel secundi iustitiae, quia esti ad representationem historie Deus depingitur in forma rubi ardenti, loquens Moysi, & similium suis omnium, quia tamen Ecclesia non confutet omnia figuralia proponere ut colenda, ideo cœendum est ne nota abusio introducatur, puta, si petra adoratur pro Christo, quia scriptum est, Petra autem erat Christus: si vero nulla falsa opinio aut præsumptio interuenit, sed antiquis Ecclesiæ usus fuerat, nullusque occasionem errandi accipit (quia plebs est bene instruta in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus rebus cum ecclesia lenient) non video peccatum aliquod in huiusmodi cultu imaginum, tam secundi, quam tertii modi. Et secundus quidem auctoritatem habet ex iacra scriptura, & ecclesiæ usu manifeste.

A Tertius autem, quia originaliter secundum partes est ex extra scriptura (quamvis non tota imago) & ecclesiæ usus approbat, non solum tolerabilis, sed licitus mihi videatur: ex eo enim quod cultus Dei exhibetur in imagine, non impie, aut præsumptiose, sed ab ecclesiæ propositiæ actus adorations circa debitam materiam versatur, ac per hoc nullam peccati rationem habet. Et si sic est, non videtur esse illud Trinitatis imagines in forma sensi, crucifixum sustinenter columba intermedia: partes enim imaginis huius ex sacra summa scriptura. Et de filii & spiritus sancti imaginibus constat. De patris autem ex Daniele habetur cap. 7. cum dicitur de filio, quod peruenit ad antiquum dicendum, hoc est Deum patrem. Et hoc dictum est, ubi nulla est ratio erroris.

Non lauda tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut deitatis, aut Dei patris, aut Spiritus sancti, nisi in specie columba & igneæ lingue super discipulos: sed potius tamquam infigurabilis, tamquam supra nubem aliquam au-

Fream latens, pingendus esset Deus: unde effectus creationis proueniret, ut nel sic erudiretur plebs, quod Deus est spiritus infigurabilis, sicut Moses absque fedente sedem impositam angelis statuens. Deum intelligi & coli super omnia que scilicet regantem, proficentem ac iudicantem ordinatur sapientissime. Imagines enim codices sunt populorum, & propriea multas reprehenduntur, tamquam occasionem errandi praebentes, quantum est ex se. Et iverum dñe, nisi conditioes praedictæ excusat acutum est,

Sapien. 2. Morte turpissima condemnam eum. ergo non debemus crucem venerari, sed magis abhorre.

P 2 Præt. Humanitas Christi adoratione latræ adoratur, in quantum est unita filio Dei in persona, quod de cruce dici non potest. ergo crux Christi non

G est adoranda adoratione latræ.

P 3 Præt. Sicut crux Christi fuit instrumentum passionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta clavi, corona, & lancea) quibus tamen non exhibemus latræ cultum. ergo uidetur & crux Christi non sit adoratio latræ adoranda.

SED CONTRA est, quod illi exhibemus latræ cultum, in quo ponimus spem salutis: sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim ecclesia, * O crux, a spes unica, hoc passionis tempore, auge pijs iustitiam, reisq; dona veniam. ergo crux Christi est adoranda adoratione latræ.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, honor seu reverentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor, uel reverentia, nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter, uno modo, in quantum representat rationalem naturam: alio modo, in quantum ei quo, cumque modo, coniungitur. Primo modo, cùm fuerint homines venerari regis imaginem: secundo modo, eius vestimentum. Vtrumq; autem veneramur hon-

uel ratione representationis, uel ratione coniunctionis quomodo doliber, declaratur hoc exemplis imaginis, & uetus regis. Quarum est, Vtroque modo eadem exhibetur reverentia, que exhibetur & regi. In secunda parte, respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, uel de cruce illa, in qua Christus pendit: uel de quacumque alia. Et de prima quidem respondetur una conclusione habente duas partes, quod est uenrandam utroque modo, & adoratione latræ, quia Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clara. De cruce vero Christi in quacumque alia materia respondetur, quod est adoranda etiam latræ, in quantum representatione Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clara patent in litera, aduertendo, quod allocutio crucis pro effectu assertur, adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim quod ipsam allocutio est Christum, signum est, quod ad ipsam ut Christum nos recurrimus. Et propterea allocutio est etiam ad crucem in omni materia, & non ad illam tantum, in qua Christus pendit.

Ad uerte hic, quod Durandus ubi supra, & Io. Capreolus considererunt. Autorem retrahisse hic, quod in 3. sentent. dixerat, crucem illam, in qua pendit Christus, esse adorandum non solum ut imaginem Christi latræ, sed ut quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adoracionis, ut

Super Quæstio. 25.
Articulum quartum.

T Itulus de cruce Christi loquitur, sive illa in qua passus est Christus, sive qua cumq; alia ut est crux Christi.

In corpore articuli duæ sunt partes, Primo, determinans in communia de re honorata, & qualitate adorationis. Et dicuntur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ debetur honor, intellige ratione fui. Secundum est, Creatura insensibili non debetur honor, nisi ratione rationalis naturæ. Tertiū est, duplicitate creature insensibili ratione naturæ rationalis honor debetur, ut ratione representationis, uel ratione coniunctionis quomodo doliber, declaratur hoc exemplis imaginis, & uetus regis.

Quarum est, Vtroque modo eadem exhibetur reverentia, que exhibetur & regi. In secunda parte, respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, uel de cruce illa, in qua Christus pendit: uel de quacumque alia. Et de prima quidem respondetur una conclusione habente duas partes, quod est uenrandam utroque modo, & adoratione latræ, quia Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clara. De cruce vero Christi in quacumque alia materia respondetur, quod est adoranda etiam latræ, in quantum representatione Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clara patent in litera, aduertendo, quod allocutio crucis pro effectu assertur, adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim quod ipsam allocutio est Christum, signum est, quod ad ipsam ut Christum nos recurrimus. Et propterea allocutio est etiam ad crucem in omni materia, & non ad illam tantum, in qua Christus pendit.

Ad uerte hic, quod Durandus ubi supra, & Io. Capreolus considererunt. Autorem retrahisse hic, quod in 3. sentent. dixerat, crucem illam, in qua pendit Christus, esse adorandum non solum ut imaginem Christi latræ, sed ut quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adoracionis, ut